

Avrupa Birliği Birincil Hukukunda Azınlıkların Korunmasının Hukuki Dayanağı

A. Füsun ARSAVA *

Özet

Azınlıkların korunması konusunda Avrupa Birliği (AB) birincil hukukunda başlanğıçta söz konusu olan boşluğun içtihat hukuku ve günümüzde Lizbon Sözleşmesi ile doldurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Azınlıkların korunmasına ilişkin AB müktesebatının şekillenmesinde AİHK'nın yanısıra Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıklar Çerçeve sözleşmesi, üye devletlerin ortak anayasal gelenekleri ve AB Temel Hakları Şartı rol oynamaktadır. Azınlıkların korunması, AB müktesebatında bir anayasa prensibi olarak kabul edildiği nispette AB kurumsal yapısında ihdas edilen tasarruflara ve üye devletlerin AB müktesebatını icrasına esas olmakta ve AB'ye aday devletler bakımından da yerine getirilmesi gereken siyasi kriterler arasında değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Azınlıkların Korunması, AB Antlaşması, Temel Haklar Şartı, Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi, Lizbon Sözleşmesi, Azınlıkları Koruma Prensibi, AB Temel Hak Düzenlemeleri, 6. Madde, AİHK, ATAD

GİRİŞ

3 Ekim 2005'te AB, Türkiye ve Hırvatistan'la katılım müzakerelerini açarken, üye devletler hükümetlerarası konferans çalışmalarına esas olmak üzere birbirleriyle büyük ölçüde aynı olan iki müzakere çerçeve belgesini kabul ettiler. Bu belgelerde diğer katılım müzakerelerinde de olduğu gibi, aday devletlerden mümkün olduğu kadar kısa sürede müzakere çerçeve belgelerinde tanımlanan hali ile Topluluk müktesebatını üstlenmeleri istendi. Bu tanımın orta ve doğu Avrupa devletlerinin katılım esnasında da geçerli olmasına karşılık, AB bu kez müktesebatın taksimatında değişiklik yapmış ve müzakere başlıklarını 31'den 35'e çıkartmıştır. 23. müzakere başlığı "Yargı ve İnsan Hakları" başlığını taşımaktadır. Bu şekilde azınlıkların korunması zımnen Avrupa müktesebatına dâhil mütalâa edilmiştir. Bunun önemli pratik sonucu Avrupa Komisyonunun "screening" prosedürü çerçevesinde üstlenilecek normları ve prensiplerin içeriğini sistematik ola-

* Prof. Dr., Atılım Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi

rak aday devletlere Eylül 2006'da anlatması, aday devletin de ülkesindeki yasal durumu ve idari uygulamayı bir başlangıç raporu ile Komisyona bildirme mükellefiyeti olması, Komisyonun söz konusu alanda aday devlette erişilen entegrasyon durumunu değerlendirerek, üye devletlere bir raporla sonucu bildirmesidir¹.

23. başlığa ilişkin kimi usul düzenlemeleri nedeniyle azınlıkların korunmasının ne ölçüde Avrupa müktesebatından sayılacağı konusu birçok kez tartışma gündemine gelmiştir. Birincil (primer) hukuk metninde eskiden olduğu gibi bu alana ilişkin hiçbir açıklama bulunmamaktadır. AT Antlaşması'nın 13. maddesine göre Konsey, Parlamentosunun dinlenmesinden sonra oybirliği ile cinsiyet, ırk, etnik menşee, din veya dünya görüşü, engellilik, yaş yahut seksüel tercih nedeniyle ayrımcılığa karşı mücadele için uygun önlemler alma yetkisine sahiptir. Bu dayanak ışığında eşitlik prensibinin ırk, etnik menşee ayrımı yapmaksızın uygulanması için ihdas edilen direktifin² ve istihdam ve mesleğe alınmada eşit muamele için genel bir çerçeve saptayan direktifin³ ihdası şüphesiz azınlıklar için de öneme sahiptir. AT Antlaşması'nın 13. maddesi AB'ye spesifik bir azınlık politikası için bir yetki öngörmekte ve problemleri bir konu olarak pozitif ayrımcılık önlemlerinin kapsamını cevaplandırmamaktadır. Bu durum AT Antlaşması'nın 12. maddesinde öngörülen genel ayrımcılık yasağı muvacehesinde Devletler Hukuku (DH) standardı esas alınarak bir yükümlülüğün geliştirilmesi inisiyatifinin içtihat hukukuna bırakılmasına yol açmıştır. Bunun doğal koşulu konunun Topluluk hukukunun uygulanma alanına açılmasıdır.

Kimlik bakımından hassas alanların Topluluk Hukuku'nun düzenlenmesine tâbi olması⁴ sınır aşan bir durumun söz konusu olmasına bağlıdır⁵. Topluluğun eğitim ve kültür politikası pür destekleyici yetkiler olarak öngörülmüştür. Maastricht Antlaşması'yla AT Antlaşması'na alınan 149. ve 151. maddeler üye devletlerin politikalarını harmonize etmeden Topluluğun faaliyetlerini genişletmiştir. Bu hükümler yürürlüğe girmeden önce de 1982-1998 yılları arasında bölgesel ve azınlık dillerinin ve kültürlerinin finanse edilmesi gibi AT'nin azınlıkları destekleme programlarının olduğu görülmektedir⁶. ATAD 1998 tarihli kararında bu tür programların Konsey tüzükleri şeklinde bir hukuki dayanağa gereksinimi olduğunu tespit etmiştir⁷. Komisyonun siyasi inisiyatifine rağmen, Konseyde oybirliği gerekliliği nedeniyle şimdye dek azınlık dillerinin teşviki için bir Topluluk aksiyonu gerçekleştirilememiştir.

¹ Önceki uygulamadan farklı olarak "screening" raporları Türkiye ve Hırvatistan'la yapılan müzakereler çerçevesinde yayınlanmıştır. Bkz: http://ec.europa.eu/enlargement/turkey/screening_reports_eu.htm (Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2010)

² Richtlinie 2000/43/EG vom 29.06.2000, Gleichbehandlungsgrundsatzes ohne Unterschied der Rasse oder der ethnischen Herkunft, ABl. EG 2000, L 180, s. 22

³ Richtlinie 2000/78/EG des Rates vom 27. November 2000 zur Festlegung eines allgemeinen Rahmens für die Verwirklichung der Gleichbehandlung in Beschäftigung und Beruf, ABl. Nr. L 303, s. 16

⁴ Çifte vatandaşlığa sahip bir çocuğun isim hakkı konusunda ATAD'ın kabul ettiği gibi.

⁵ EuGH vom 2.10.2003, Rs C-148/02, Garcia Avello, Slg 2003, I-11613, Rz 24-29

⁶ Peter Hilpold, 'Minderheiten im Unionsrecht', *Archiv des Völkerrechts* Bd.39 (2001), s.432 vd.

⁷ EuGH, Rs.C-106/96, Urteil vom 12.5.1998, Vereinigtes Königreich/Kommission, EuGHE 1998, I-2729

Topluluğun bölgesel politikası (AT Ant. 158 vd.) prensip olarak yapısal olarak zayıf bölgelerde oturan azınlıklara destek vermeye izin vermektedir. AT Antlaşması'nın 160. maddesinde bölgesel kalkınma fonunun görevi geri kalmış bölgelerin gelişmelerine katkıda bulunarak yapısal uyumlarını sağlamak ve bölgesel farklılıkları Topluluk içinde dengelemek olarak tarif edilmektedir. Bu çerçevede ihdas edilen tüzük⁸ bölgelerin aynı zamanda eğitim önlemlerinin desteklenmesinden söz etmektedir. Bölgelerin desteklenmesi programına göre (Leader II) ilgili bölgenin kimlik bilincini yükseltme önlemleri destekleme konusunu oluşturmaktadır. Şüphesiz azınlık haklarının bu çerçevede desteklenmesi tamamen tesadüfidir⁹.

Bu dağınık durum birincil hukukta spesifik olarak belirlenen AB politikalarının üye devletlerdeki azınlıkların korunmasına sadece dolaylı olarak destek verebileceğini ve özel olarak düzenlenen bir azınlık politikasının bulunmadığını göstermektedir. AB bunun sonucu olarak şimdiye kadar azınlıkların hukuki durumlarıyla ilgili olarak Kuzey İrlanda, Katalonya veya Bask bölgesinde azınlıkların hukuki durumlarıyla ilgili olarak ortaya çıkan problemler çerçevesinde bir rol üstlenmemiştir¹⁰. Bununla beraber gerek AB Komisyonu gerekse Konsey'de bir araya gelen üye devletler katılım müzakerelerinde azınlıkların korunmasının Avrupa müktesebatının bir parçası olduğundan hareket etmektedir. Yazılı birincil hukuk ve son zamanlardaki uygulama arasındaki mevcut boşluğu köprüleme tartışmaları çerçevesinde azınlıkların korunmasının bir Avrupa anayasa prensibi teşkil edip etmediği, bu prensibin içeriğine verilen anlam paralelinde önemli bir gündem maddesi oluşturmaktadır.

AVRUPA ANAYASA PRENSİBİ OLARAK AZINLIKLARIN KORUNMASI

Topluluk müktesebatının tanımı Birliğin istinat ettiği anlaşmaların içeriğini, prensiplerini ve amaçlarını ortaya koymaktadır. Bununla hukuken AB Antlaşması'nın 6. madde ile bir bağ tesis edilmiştir. AB Antlaşması'nın Amsterdam metninin 6. maddesi; "AB bütün üye devletlerde ortak olan prensipler olarak özgürlük, demokrasi, insan hak ve özgürlükleri, hukuk devleti prensiplerine istinat eder" hükmünü öngörmektedir.

Bu hükmün azınlık haklarını temin eder şekilde yorumlanması ilk bakışta kolay gözükmemektedir. Amsterdam metninde "İnsan hak ve özgürlüklerine saygı" vurgusu içinde azınlık haklarına özel olarak yer verilmemiştir. 6. maddenin ortaya çıkış tarihçesi de tam olarak bu konuya bir açıklık getirmemektedir. Maastricht Antlaşması için toplanan hükümetlerarası konferansın amaçlarından biri de ATAD'ın Topluluk temel haklarına ilişkin içtihadını kodifiye etmektir. ATAD 1991'e kadar bazı temel hakları Topluluk hukuk düzeninin parçası olarak tanımakla beraber bu çerçevede spesifik olarak azınlık haklarının teminine yer vermemiştir.

⁸ Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates 1783/1999, 12.7.1999, EG AB1.1999, L213,1

⁹ Peter Hilpold, 'Minderheiten im Unionsrecht', *Archiv des Völkerrechts* Bd.39 (2001), s.440

¹⁰ Armin von. Bogdandy, 'Die europäische Union und das Völkerrecht kulturelles Vielfalt – Aspekte einer wunderbaren Freundschaft', 1 *European Diversity and Autonomy Papers* (EDAP) 1/2007, 1-64 /32 m.W.N; <www.eurac.edu/edap> (Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2010)

Bununla beraber 1994 tarihli Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi'nin 1. maddesi paralelinde AB Antlaşması'nın 6. madde 2. fıkraya metninin ortaya çıkış tarihçesinin azınlık haklarının uluslararası insan hakları kavramının bir kategorisi olarak yorumlanmasını engellediğini söylemek mümkün değildir¹¹. 1991 tarihli hükümetlerarası konferansta da teyit edildiği üzere ATAD içtihatlarından azınlık haklarının korunmasına karşı bir yaklaşım istihraç etmek mümkün değildir. 1989 tarihli Groener davasında ATAD İrlanda'nın dil politikasıyla iştiğal etmiştir. ATAD temel özgürlükler ihlâl edilmediği nispette ulusal ve resmi dillerin korunması ve desteklenmesiyle ilgili ulusal politikanın AT Antlaşması'na ters düşmediğini hükme bağlamıştır¹². ATAD İrlanda'nın kimliğinin bir parçası olarak kültürel çeşitliliğini koruma iradesi ile azınlık haklarının korunması için dil politikası uygulamasına yeşil ışık yakmıştır¹³.

Bu çerçevede AB Antlaşması'nın 6. maddesinin gerek amaç ve hedefi, gerekse AB kurumsal yapısının uygulamaları önem taşımaktadır. AB Antlaşması'nın 6. maddesi birincil hukuk olarak bir taraftan anayasal strüktür ve homojenlik adına AB'nin üye devletlerden taleplerini¹⁴, diğer taraftan da AB'nin öngörülen ilkelerle bağlılığını yukarıdan belirlemektedir.

ADAY DEVLETLERİN KATILMA KOŞULU

6. madde objektif strüktür prensibi olarak herşeyden önce yeni üyelerin katılımında fonksiyonunu göstermektedir. AB Antlaşması'nın 49. maddesine göre AB Antlaşması'nın 6. madde 1. fıkrasında yer alan prensiplere saygı gösteren Avrupalı devletler AB'ye katılma yeteneğine sahiptir. 1993 tarihli Kopenhag zirve toplantısı nihai bildirgesinde (Avrupa Konseyi) orta ve doğu Avrupa devletlerinin adaylığı ile bağlantılı olarak siyasi kriterler arasında demokrasi, hukuk devleti, insan haklarına saygı yanısıra azınlık haklarının korunması da sayılmıştır¹⁵. AB Komisyonu 2002'den itibaren hazırladığı yıllık ilerleme raporlarının başlangıcındaki standart dipnotunda konuya geniş bir şekilde yer vererek dikkat çekmekte ve Kopenhag siyasi kriterlerinin AB Antlaşması'nın 49. madde ve 6. madde 1. fıkrasında yer aldığını vurgulayarak konuya ilişkin hukuki iradesini vurgulamaktadır¹⁶. AB Parlamentosu aday devletlere yönelik çok sayıda raporunda spesifik azınlık haklarına dikkat çekmiştir. Bu tablo üye devletlerin, Konseyin, Komisyonun ve Avrupa Parlamentosunun genişleme sürecinde azınlık haklarının korunmasını AB Antlaşması'nın 6. madde 1. fıkrası çerçevesinde anayasa prensipleri arasında mütalâa etmek bakımından uzlaşma içinde olduklarını ortaya koymaktadır.

¹¹ C.Callies/T.Kinggreen, Artikel 6 EuV, Rz.31 vd., bkz: Callies/Ruffort (Hrsg.), *Kommentar zum EU-Vertrag und EG-Vertrag*, 3.Basım 2007

¹² Rs.C-379/87, EuGH 1989, 3967, Rz, 19 vd.

¹³ Gabriel N. Toggenburg, 'Minority Protection in a Supranational Context: Limitations and Opportunities', G.Toggenburg (Hrsg.), *Minority Protection and the Enlarged European Union: The Way Forward*, (Bozen/Bolzano 2004), s.1 vd.

¹⁴ Frank. Schorkopf, *Homogenität in der Europäischen Union, Ausgestaltung und Gewährleistung durch Art.6(1) und Artikel 7 EUV*, 2000, 100vd.

¹⁵ 22/23 Haziran 1993 tarihli Nihai Bildirge için bkz: EU-Bulletin 6/39, Punkt 1.13

¹⁶ http://europa.eu.int/comm/enlargement/index_eu.html (Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2010)

ÜYE DEVLETLERİN HOMOJENLİĞİNİN GEREKLİLİĞİ

AB Antlaşması'nın 6. madde 1. fıkrası üye devletlerin homojen özellikler taşıması gerektiğine işaret etmektedir. Avrupa Birliği kurumlarının eski 15 AB üyesi devlete karşı azınlık hakları konusunda mukayese edilebilir bir uygulamasının olmadığı görülmektedir. Bunun usul hukukunda dayanağı bulunmaktadır. AB'ye aday devletlerin katılma anında siyasi kriterleri yerine getirip getirmediği ciddi bir incelemeye tâbi tutulurken, bir üye devletin AB Antlaşması'nın 6. madde 1. fıkrasında yer alan anayasa prensiplerini ağır ve sürekli ihlâl etmesi durumunda AB'nin yaptırımı gündeme gelmektedir. AB Antlaşması'nın 7. madde 1. fıkrasında yer alan eşik düzenleme üye devletlerde azınlık haklarının korunmasının kural olarak AB Hukuku denetimine tâbi olmadığını göstermektedir. Bu çerçevede özellikle Fransa ve Yunanistan'daki azınlık haklarının korunmasının AB üyesi devletlerin anayasa geleneklerinin gerisinde kaldığına işaret edilmektedir.

Yunanistan'da etnik azınlıklara temkinli bir yaklaşım ortaya konulurken, dini azınlıkların hakları 1923 tarihli Lozan Antlaşması'na göre düzenlenmektedir. Fransız devlet düzeni etnik tarafsızlık fiksiyonuna istinat etmektedir. Fransız anayasa meclisi Fransız halkının birliğinden hareket ederek, grup haklarının tanınmasının anayasaya aykırı düşeceğini hükme bağlamıştır¹⁷. Bunun sonucu olarak Anayasa mahkemesi Fransız hükümetine Azınlık ve Bölgesel Diller Avrupa Şartı'nı, grup hakları içermesi nedeniyle onaylamaması yönünde görüş vermiştir. Fransız anayasa hukukuna göre Fransa'da devlet okullarında bölgesel dillerin ders olarak görülmesine bölgesel dillerin korunması için kurulan dernekler tarafından mali destek verilmesi caizdir. Bölgesel ve azınlık dilleri bu nedenle Fransa'da daha kapsamlı bir dezentralizasyon çerçevesinde yarı resmi bir karakter kazanabilir¹⁸. Bu tablo azınlık haklarının korunmasında anayasal geleneklerin önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

29 Ekim 2004'te imzalanan, ancak yürürlüğe girmeyen anayasa sözleşmesinin AB'nin değerlerini düzenleyen I-2 maddesi Macaristan'ın talebi üzerine, "AB'nin istinat ettiği değerler, insan onuruna, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukuk devleti ve azınlık hakları da dâhil olmak üzere insan haklarına saygıdır" şeklinde düzenlenmiştir. Anayasa sözleşmesi yerine hazırlanan AB Antlaşması'nı ve AT Antlaşması'nı değişikliğe uğratan 13.12.2007'de imzalanan Lizbon Sözleşmesi, anayasa sözleşmesinin söz konusu hükmünü üstlenmiştir. Azınlık haklarının sözleşme metninde tanınması ile azınlık hakları korunması Birliğin istinat ettiği değer olarak birincil hukukta tescil edilmiştir.

AZINLIK HAKLARININ AB TEMEL HAK DÜZENLEMELERİNE BAĞLILIĞI

AB Antlaşması'nın 6. maddesinin söz konusu edilen objektif fonksiyonları yanısıra, subjektif fonksiyonu da bulunmaktadır. ATAD içtihadını kodifiye etme iradesinin arkasında temel hak ve insan haklarına yapılan atıf bulunmaktadır. Bu,

¹⁷ <http://www.conseil-constitutionel.fr/decision/1999/99412/99412dc.htm> (Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2010)

¹⁸ Giovanni Poggeschi, 'Language Rights and Duties in Domestic and European Courts', *European Integration* Vol.25/3, 2003, s.207

AB'nin ortak temel hak standartlarına bağlanmasından başka bir anlama sahip değildir. AB Antlaşması'nın 6. madde 2. fıkrasında açık şekilde AİHK'ya atıfta bulunulması, konvansiyonun üye devletlerin yargı alanında bulunan bütün bireylere doğrudan uygulanabilir bireysel haklar sağladığını ortaya koymaktadır. Azınlık hakları 6. maddenin sübjektif fonksiyonunu göstermesinde de önem taşımaktadır¹⁹.

Azınlık haklarının korunmasının insan onurunun korunması içinde mütalâa edilmesi nedeniyle, azınlık mensuplarının sübjektif haklara sahip oldukları konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı azınlık korumasının sübjektif hak boyutunu bireylerin azınlığa mensup olmaları nedeniyle uğrayabilecekleri ayrımcılığa karşı istinat edebilecekleri ayrımcılık yasağı düzenlemesinde formüle etmektedir (21. madde). Temel haklarda olduğu gibi azınlık haklarına genel bir atıf olanağı bulunmamaktadır. Topluluk çapında tanınan azınlık haklarının sübjektif boyutunun somut durumda ortaya çıkması gerekmektedir. Azınlık hakları korumasının üye devletten üye devlete birbirinden büyük ölçüde sapsması mümkündür. Ancak bu durum Topluluk seviyesinde temel haklar konusunda olduğu gibi ortak bir azınlık hakları yaklaşımı ortaya koyma olanağını da ortadan kaldırmamaktadır. Önemli olan ortak anayasa geleneklerinde sübjektif hak iddialarının mevcut farklılıklarla dikkate alınmasıdır²⁰.

AZINLIKLARI KORUMA PRENSİBİNİN İÇERİĞİ

Yazısız anayasa prensibi karakteri nedeniyle azınlıkları koruma prensibinin birincil hukukta bir tanımının bulunmaması şaşırıcı değildir. Kimi AB parlamenterlerinin azınlık hakları oluşturma talepleri genel kurulda yeterli desteği bulmamıştır²¹. Azınlıkları koruma prensibinin içeriğinin belirlenmesinde parlamentonun kodifikasyon denemeleri sonuçsuz kalmıştır. AB Antlaşması'nın 6. madde 2. fıkrası azınlıkları koruma prensibinin içeriğinin ortaya konulmasında ortak anayasa gelenekleri kadar AİHK'nın önemine işaret etmektedir.

ATAD'ın AİHK'nın yorumuna ilişkin içtihatlarında kimi münferit azınlık haklarına yer verilmiştir²². AİHK'nın 14. maddesi etnik aidiyet veya din nedeniyle ayrımcılık yasağını düzenlemektedir. Ayrımcılık yasağı aksesuar bir hak olarak AİHK'da öngörülen diğer haklarla bağlantılı olarak uygulanma olanağına sahiptir²³. Bir devletin azınlık konularına değinen derneklerin kurulmasını yasakla-

¹⁹ Erik Friberg/Reiner Hofmann, 'The Enlarged EU and the Council of Europe: Transfer of Standards and the Quest for Future Cooperation', Gabriel N. Toggenburg (Hrsg.), *Minority Protection and the Enlarged European Union: The Way Forward*, (Bozen/Bolzano: 2004), s. 127

²⁰ EuGH, Rs.155/79- AM&S Europe Limited/Kommission, EuGHE 1982,1575, Rz.18-21

²¹ 1992 ve 1993'te parlamenter Graf-Stauffenenberg ve Siegbert Alber tarafından getirilen öneriler için bkz: Eckart, Klein, 'Überlegungen zum Schutz von Minderheiten und Volksgruppen im Rahmen der Europäischen Union', Ulrich Beyerlin (Hrsg.), *Fs Rudolf Bernhard*, 1995, s. 1211-1217

²² Roberta Medda-Windischer, 'The European Court of Human Rights and Minority Rights', *Journal of European Integration*, Cilt 25, No 3, Number, Eylül 2003, s. 253 vd.; Roberta Medda-Windischer, 'The Jurisprudence of the European Court of Human Rights', *European Yearbook of Minority Issues*, Cilt .4, 2204/6, Leiden/Boston 2006, s. 557-594

²³ AİHK'ya ek 12 no'lu protokol bağımsız bir ayrımcılık yasağı düzenlemiştir. 12 no'lu Protokol yürürlüğe girmemiştir

ması²⁴, açık olarak kutlamaları yasaklaması ve marşları engellemesi²⁵ yahut programına göre azınlıklar bakımından önemli, ancak şiddet içermeyen politikaları hedefleyen siyasi partileri yasaklaması durumunda²⁶ AİHK'nın 11. maddesi ihlâl edilmiş kabul edilmektedir.

Düşünce özgürlüğü (AİHK md. 10) ve aile yaşamına saygı (AİHK md. 8)²⁷ azınlık mensupları bakımından önemli olabilir. İnanç özgürlüğü (AİHK md. 9) konusunda AİHM son zamanlarda verdiği kararlarda aday devletlerdeki dini azınlıkların hukuki statüsünün önemine işaret etmektedir. Bu çerçevede özellikle dini özgür olarak icra etme hakkının dini topluluğun devletin keyfi müdahalelerinden uzak olmayı ve bu şekilde dini topluluğun kurumsal yaşamının korunması beklentisini kapsadığı kabul edilmektedir²⁸. Bunun arkasında ulusal hukuka göre dini topluluklar için uygun bir hukuk reformunun hazır edilmesi beklentisi bulunmaktadır²⁹. AİHK azınlıkların pozitif hukuk düzenlemeleriyle kimliklerinin korunması konusunda bir standart öngörmemektedir³⁰. Strazburg yargıçları bunun dışında AİHK'nun 8.maddesinin Romanların geleneksel olarak karavanlarda yaşamalarına matuf bir pozitif hukuk düzenlemesi yapılmasını talep edip etmediği noktasında birbirlerinden ayrılmıştır.

ULUSAL AZINLIKLAR ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ

Son genişleme prosedürü çerçevesinde Komisyon, Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi'nde yer alan haklara riayetın önemine dikkat çekmiştir³¹. 1998-2002 yılları arasında hazırlanan ilerleme raporlarında Avrupa Konseyinin yetkili organlarının ilgili belgelerine daha çok yer verilmeye başlanmıştır. 2002'de Komisyon sistematik olarak Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin ülkelere ilişkin değerlendirmelerine mevcut oldukları nispette raporlarında yer vermiştir³². Hatta bir örnekte danışma komitesinin ulusal azınlıklara ilişkin tavsiyesine yer verilmiştir³³. Eski üyelerden beşinin (Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Yunanistan ve Fransa'nın) sözleşmeyi onaylamamış olmasına rağmen yeni üyelerden Letonya AB'ye katılmasından sonra Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi'ni onaylamıştır. Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi'nin hukuken AB yazısız anayasa prensibinin yorumuna hizmet edip edemeyeceği tartışmalıdır. Bu çerçevede ATAD'ın Fransa'nın 1974'te AİHK'ya katılmasından sonra AİHK'ya istinat etmeye başladı-

²⁴ EGMR, Sidiropoulos/Greece, Rec.1998-IV §40; Gorzelik and others/Poland, Beschwerde No.44158/98, s. 88, Urteil 2.10.2001, karar büyük daire tarafından 17.2.2004'te onaylanmıştır.

²⁵ EGMR, Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden/Bulgaria, Rec.2991-IX, s. 76-112

²⁶ EGMR, DKP and Elçi/Turkey, Application No.51290/99, Urteil 3.5.2007, §§ 29-34

²⁷ EGMR, Slivenko/Latvia, Urteil 9.10.2003

²⁸ EGMR, Hasan and Chaush/Bulgarien, Rec.2000-XI, s. 62

²⁹ EGMR, The Moscow Branch of the Salvation Army/Russia, Beschwerde No.72881/01, Urteil 5.10.2006, s. 73

³⁰ EGMR, Chapman/Vereinigtes Königreich, Rec. 2001- I

³¹ Avrupa Komisyonunun 2002 tarihli Strateji Belgesi için bkz: http://europa.eu.int/comm/enlargement/index_eu.html (Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2010)

³² 2002'de Slovakya, Malta, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Kıbrıs Cumhuriyeti için hazırlanan ilerleme raporlarında bu paralelde alıntılar mevcuttur.

³³ 2002 tarihli Kıbrıs Cumhuriyeti için hazırlanan ilerleme raporu için bkz: http://europa.eu.int7com/enlargement/index_eu.html (Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2010)

ğının göz ardı edilmemesi gerekmektedir³⁴. Lüksemburg mahkemesi bununla beraber hukuki ifadesinde bir DH anlaşmasının Topluluk temel haklarının yorumuna esas alınması için anlaşmanın bütün üye devletler tarafından onayına gerek bulunmadığını dile getirmiştir. Bu çerçevede ATAD daha çok üye devletlerin insan haklarının korunmasına yönelik DH anlaşmasının akdine yahut sonradan katılmasına önem verir görülmektedir³⁵. Bu çerçevede yapılan redaksiyon çalışmalarının birbirinden saptığı gözükmektedir. Metnin İngilizce düzenlemesinde "*treaties on which member states have collaborated or to which they are signatories*" şeklinde geniş bir ifade kullanılması, görüşmelere katılmanın veya imza işleminin yorum çalışmalarında metnin dikkate alınması bakımından yeterli görülmesine yol açmıştır. Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi'nin görüşmelerine tüm Avrupa Konseyi üyeleri katılmıştır. Yukarıda sayılan 5 üye devletten 4'ü tarafından da sözleşme imzalanmıştır. AİHM de aynı şekilde çerçeve sözleşmeyi kimi Avrupa Konseyi devletlerin onaylamamasına rağmen "*emerging international consensus among the states of the Council of Europe*" olarak kabul etmektedir³⁶. Bu tablo AB'de azınlıkları koruma prensibinin içeriğinin belirlenmesinde Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi'ne istinat edilebileceğini göstermektedir. Bu çerçevede azınlık haklarına teker teker değinmenin gereği bulunmamaktadır. Çerçeve sözleşmeyi onaylayan devletlerin ülkelerinde hangi grupları azınlık olarak gördüklerine ilişkin açıklamaları çok önemlidir³⁷.

Avrupa Komisyonu Baltık ülkelerindeki Rus azınlıkların azınlık hakları korumasından yararlanmasını vatandaşlık bağına bağlamamıştır. Aksi halde keyfi olarak vatandaşlığın verilmemesi azınlık haklarının korumasını ortadan kaldıracaktır. Bu görüş vatandaşlığı ulusal azınlık tanımının bir parçası olarak kabul etmeyen, sadece kimi azınlık haklarından istifade için (örneğin seçme-seçilme hakkı) gerekli gören Avrupa Konseyi Venedik Komisyonunun 2006 Aralık raporunda da desteklenmiştir³⁸. Azınlık hakları koruması bireysel hakları içermektedir, grup hakları öngörmemektedir. Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi azınlık haklarının AB bağlamında yorumunda Avrupa Konseyi'nin, özellikle Bakanlar Komitesinin ve Danışma Komitesinin uygulamalarının dikkate alınması gerekmektedir³⁹.

³⁴ EuGH, Rs.4/73-Nold, EuGH 1974, 504, s.13

³⁵ EuGH, Gutachten 2/94, EuGHE 1996-III, 1759, s.33

³⁶ EGMR, Chapman/UK, Rec.2001-I, s.93

³⁷ Jochen A. Frowein/Roland Bank, 'The Effect of Member States Declaration Defining "National Minorities" upon Signature or Ratification of the Council of Europe's Framework Convention', *ZaöRV* 59, 1999, 649vd.

³⁸ European Commission for Democracy through law (Venice Commission), Report on Non-citizens and Minority Rights, Adopted by the Venice Commission at its 69th plenary session (15-16 December 2006), CDL-AD (2007),001,38, Conclusion s.144; [http://www.venice.we.int/docs/2007/CDL-AD\(2007\)001-e.pdf](http://www.venice.we.int/docs/2007/CDL-AD(2007)001-e.pdf) (Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2010)

³⁹ Erik Friberg/Reiner Hofmann, 'The Enlarged EU and the Council of Europe: Transfer of Standards and the Quest for Future Cooperation', Gabriel N. Toggenburg (Hrsg.), *Minority Protection and the Enlarged European Union: The Way Forward*, (Bozen/Bolzano: 2004), s. 127

AVRUPA TEMEL HAKLARI ŞARTI

Azınlıkları koruma prensibinin içeriğinin belirlenmesinde AB Temel Haklar Şartı önemli bir yorum aracı oluşturmaktadır. Avrupa Konseyi'nin, Komisyonun ve Parlamentonun ortak açıklaması olarak Temel Haklar Şartı bağlayıcı olmayan "soft law" hiyerarŐisine sahip bir metin olarak ilan edilmiştir. Temel Haklar Şartı'na birincil hukuk hiyerarŐisi verilen (İngiltere hariç olmak üzere) Reform Sözleşmesi yürürlüğe girinceye kadar Temel Haklar Şartı Topluluk hukukunda yorum aracı rolü oynamıŐtır⁴⁰. AB Temel Haklar Şartı'nın 21. maddesi bir ulusal azınlığa mensup olmak nedeniyle ayrımcılığı yasaklamaktadır. Bu hüküm Birlik hukukunda azınlık korumasının bireysel hak niteliğini teyit etmektedir. Temel Haklar Őart'ında azınlık haklarına kolektif boyut verilmesi talebi reddedilmiŐtir⁴¹; Temel Haklar Şartı'nın 22. maddesinde din, dil, kültür çeŐitliliđi kabul edilmekle beraber meşru amaçlarla kimi temel hakların sınırlanması söz konusu olabilecektir.

AZINLIKLARI KORUMA PRENSİBİNİN UYGULANMA ALANI

AB yazısız anayasa prensibinin hangi durumlarda gündeme geldiğinin açıklığa kavuŐturulması gerekmektedir.

Objektif Fonksiyon

Anayasa prensibinin objektif fonksiyonu çerçevesinde AB'nin istinat ettiği ilkerlerin ağır ve sürekli ihlâli durumunda AB Antlaşması'nın 7. maddesine göre bir yaptırım mekanizması baŐlatılabilir. Söz konusu yaptırım mekanizmasının işletilmesi Avrupa Parlamentosu, Komisyon, ye devletlerin bir kısmı tarafından talep edilebilir. Yaptırım kararı yaptırımın muhatap aldığı ye devletin oyu hariç tutularak Avrupa Konseyi tarafından alınır. Uygulamada henüz bu yaptırım mekanizmasının işletilmesi rneği yaŐanmamıŐtır. 1999/2000'de Avusturya'ya karşı 14 AB yesi devletin aldığı önlemler sonradan yürürlüğe giren Nice Antlaşması'nda öngörülen prosedürden önemli lde farklıdır⁴². Avusturya'ya karşı alınan nlemler AB önlemi olmayıp, ye devletlerin AB Antlaşması'nın 6. ve 7. madde dışında aldıkları koordine edilen önlemlerdir. Usul hukukuna ilişkin bu özel durum kenara bırakıldığı takdirde AB'nin 14 üyesinin azınlıkların korunması konusunda ortak anayasa prensibini göz önünde tuttıkları görülmektedir. ye devletler akil adamlar heyetinden ortak Avrupa değerleri olarak Avusturya hkmetinden özellikle azınlık, mlteci ve gmen haklarına sayđı gstermesini talep eden bir rapor hazırlamasını istemiŐlerdir⁴³. Akil adamlar raporu Avusturya azınlık hukuku konusunda önemli bir blm iermektedir.

⁴⁰ EuGH, Rs. C-540/03, Europäisches Parlament/Rat der Europäischen Union, Urteil, 27.6.2006, s.38

⁴¹ P.Hilpold, 'Minderheiten im Unionsrecht', *Archiv des Völkerrechts*, 2001, s. 470

⁴² Frank Schorkopf, *Die MaŐnahmen der XIV EU Mitgliedstaaten gegen Österreich*, (Heidelberg: 2002), s. 53-57, Waldemar Hummer/Walter Obwexer, 'Die Verhängung der "EU-Sanktionen" und der mögliche Ausstieg aus ihnen', *ZR* 55, 2000, s. 269 vd.

⁴³ 14 ye devlet için Avusturya raporunu hazırlama görevi yine Martti Ahtisaari'ye verilmiştir. Bkz: Jochen A.Frowein - Marcelino Oreja, *Österreich-Bericht für 14 Mitgliedstaaten der Europischen Union*, 8.9.2000, *EuGRZ* 2000, s. 404 vd.

AB Antlaşması'nın 6. ve 7. maddesinin Kıbrıs görüşmeleri çerçevesinde de rol oynadığı görülmektedir. Kıbrıs'ta gerek Kıbrıslı Rumlar, gerekse Kıbrıslı Türkler, diğer tarafın eksik iradesi nedeniyle yeniden birleşmenin başarılı olmayacağı endişesini taşımaktadır. Kıbrıs Türk kesimi Türk ordusunun çekilmesini ve Garanti Antlaşması'ndan doğan haklardan feragat edilmesini kabul etmemektedir. AB ise Kıbrıs Rumları paralelinde AB anayasa garantilerinin Kıbrıs Türkleri için yeterince teminat getireceğini ve bu teminatların ihlâli durumunda AB yaptırım mekanizmasının işletilebileceğini ileri sürmektedir⁴⁴.

AB Antlaşması'nın 7. maddesinin ne ölçüde üye devletlerdeki gelişmeleri denetlemeye izin verdiği henüz bilinmemektedir. Avrupa Komisyonunun ve Avrupa Parlamentosunun yaptırım talebi yapmaya yetkili organlar olarak üye devletlerdeki azınlıkların durumu konusunda bilgi toplama ve analiz yapma yetkisine sahip olması gerekmektedir⁴⁵. Avrupa Parlamentosunda 2000'den itibaren her yıl azınlıkların durumunu da kapsayan üye devletlerdeki insan hakları üzerine raporlar kabul edilmektedir. 2004'ten itibaren Temel Haklar ve İçişleri Komitesinin iç tüzüğünde açık olarak azınlık haklarına atıf bulunmaktadır⁴⁶. 2002'den itibaren bağımsız uzmanların hizmet verdiği bir internet sitesi Komisyon tarafından finanse edilmektedir⁴⁷. 2007'den itibaren gözlem yapma fonksiyonu yeni kurulan AB Temel Hakları Ajansına devredilmiştir⁴⁸. Tüzüğün 4. maddeye göre AB Temel Haklar ajansının temel hak sorunları için önemli verileri toplama, araştırma, raporları hazırlama ve enformasyon verme mükellefiyeti bulunmaktadır. AB Temel Haklar Ajansının görevi, kurucu tüzüğün 9. madde (2) göre AB Antlaşması'nın 6. madde 1. fıkrasında zikredilen temel hakları da kapsamaktadır. Kurucu Tüzüğün dibacesinde yer alan 10 no'lu mülâhaza, azınlık mensuplarının haklarını Temel Hakları Ajansının görevi içinde kabul etmiştir.

Sübjektif Fonksiyon

Topluluk temel haklarının parçası olarak azınlık hakları sübjektif fonksiyonu itibariyle iki kategoride ele alınabilir. Azınlık hakları ilk olarak AB tasarruflarının kabul ve uygulanmasında ölçü oluşturabilir. İkinci olarak üye devletlerin iç pazar için önemli olan önlemlerinin denetiminde önem taşıyabilir.

AB Tasarruflarının Kabul ve Uygulanmasında Azınlık Haklarının Ölçü Oluşturması

ATAD'ın sürekli içtihatına göre Topluluk temel hakları ikincil (sekunder) hukukun geçerlilik ve yorumunda birincil hukuk ölçütü oluşturmaktadır. Bunun anlamı

⁴⁴ Frank Hoffmeister, *Legal Aspects of the Cyprus Problem-Annan Plan and EU Accession*, 2006, s. 142-144; Peter A. Zervakis, 'Die Europäische Perspektive für das geteilte Zypern: Eine neue Chance zur Lösung des Zypern-Problems?', *Zeitschrift für Politikwissenschaften*, 2004, s. 451-500

⁴⁵ Armin von Bogdandy, 'Die europäische Union und das Völkerrecht kultureller Vielfalt-Aspekte einer wunderbaren Freundschaft', *European Diversity and Autonomy Papers (EDAP)* 1/2007, s. 1-64; www.eurac.edu/edap (Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2010)

⁴⁶ Avrupa Parlamentosu iç tüzüğü, s.108

⁴⁷ Uzmanlar grubunun görevi ve raporları için bkz: http://www.europa.eu.int/comm/justice_home/cfr-cdf/index_eu.html (Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2010)

⁴⁸ 168/2007 sayılı ve 15.02.2007 tarihli AT tüzüğü için bkz: ABl.2007, L 53,1

Topluluk yasama organının Topluluk tasarrufu ihdasında azınlık haklarını ihlâl edememesidir. Bu çerçevede Temel Haklar Ajansının görevi Topluluğu istişare etmektir. Üye devletler de Topluluk tasarrufunun icrasında Topluluk temel haklarına riayet etmekle yükümlüdür⁴⁹. İstihdamda eşit hakkın sağlanmasına yönelik direktifin icrası çerçevesinde üye devletlere düşen mükellefiyet Topluluk azınlık hakları ölçü alınarak yerine getirilecektir. Direktifin 7. maddesinin yorum ve uygulanmasında dini azınlığın temel haklarını koruma gereksinimi, meslek hayatında tam bir eşitlik için hangi pozitif ve spesifik önlemlerin caiz olduğunu göstermek bakımından önem taşımaktadır.

Üye Devletlerin İç Pazar Bakımından Gerekli Önlemlerine ve Bunların Alınmasına Topluluk Azınlık Haklarının Ölçü Olması

Üye devletlerin iç pazarda temel özgürlükleri sınırlayan önlemleri söz konusu olabilmektedir. Bu çerçevede de iki durumun birbirinden ayırt edilmesi gerekmektedir. ATAD bir üye devletin iç pazar bakımından gerekli önlemlerinin ölçülülük prensibi ışığında denetiminde aynı zamanda bu önlemlerin AB temel hakları üzerindeki etkisini de dikkate alınması gerektiğine işaret etmiştir⁵⁰. Ulusal önlemin hukuka uygunluğu ilave bir koşula bağlanmıştır. Üye devletler sadece ölçülülük prensibini esas alarak meşru bir amacı gerçekleştirmek için AB temel özgürlüklerini sınırlayamazlar; üye devletlerin bu önlemlerle aynı zamanda AB temel haklarına gerektiğinden fazla zarar vermemesi gerekmektedir. Bu problem AB hukukuna aykırı ulusal önlemi savunmak için Topluluk çapında kabul gören bir temel hakka istinat edilmesi durumunda ortaya çıkabilir. Azınlık haklarının korunması çerçevesinde konu şimdiye dek iki kez ATAD'ın önüne gelmiştir⁵¹. Bir Avusturyalı TIR şoförü ve Alman turist alkollü olarak araba kullanmak ve yasak olan bıçağı yanında bulundurmak nedeniyle Bozen'de yürütülen ceza davasında yargılanmıştır. Sanıklar İtalyanca anlamadıklarını ileri sürerek Almanca konuşan Topluluğun haklarını koruyan düzenlemelere istinaden kendileri için yürütülen yargılamanın Almanca yapılmasını talep etmişlerdir. Mahkeme davada öncelikle Topluluk hukukunda düzenlenen ayrımcılık yasağının uygulanma olanağı olup olmadığını açıklığa kavuşturmuştur. Horst Otto Bickel ve Ulrich Franz hizmet edimi serbestisinden (AT Ant. md. 49 ex 59) ve AB yurttaşlığından kaynaklanan serbest dolaşım hakkını kullanmıştır (AT Ant. md. 18). AB yurttaşlarının AB üyesi devletlerin yönetim ve yargı mercileri ile bu devletin kendi vatandaşı gibi belli bir dilde iletişim hakkına sahip olması başka bir üye ülkede serbestçe dolaşma ve ikamet etme özgürlüğünü kolaylaştırmaktadır. AT Antlaşması'nın 12. maddesinden doğan hak ülke devletinin vatandaşlarına göre kullanılan dil bakımından farklı muamele edilmemeyi gerektirir⁵². ATAD ikinci adım olarak dil ile ilgili düzenlemenin ceza yargılamasında ana dili Almanca olan İtalyan vatandaşları ile sınırlandırılmasının haklı olup olmadığını araştırmıştır. İtalyan hükümeti tartışmalı

⁴⁹ EuGH, Rs. C-5/88, EuGHE 1989, 2609, s.19 (Wachauf); krş.: AB Temel Haklar Şartı md. 51

⁵⁰ EuGH, Rs C-368/95 – Familiapress, EuGHE 1997, I-3689, s. 24 vd.

⁵¹ R. Hoffmann, 'National Minorities and European Community Law', *Baltic Yearbook of International Law*, Cilt.2, 2002, s. 159 vd.

⁵² EuGH, Rs. C-274/96 – Bickel und Franz, EuGHE 1998, I-7639, s.14-16

düzenlemenin amacının Bozen'de azınlık mensubu bireylerin etnik-kültürel kimliklerinin tanınmasına matuf olduğunu dile getirerek, etnik, kültürel kimliğin korunması için azınlık mensubu bireylere tanınan ana dillerini kullanma hakkının bir başka devletin geçici olarak o bölgede bulunan vatandaşlarının kendisini İtalyanca savunamayacağı gerekçesiyle genişletilmesini reddetmiştir.

ATAD İtalya'nın gerekçesini reddetmiştir. İtalyan hükümetinin dil düzenlemesinin Bozen'de oturan etnik-kültürel azınlığın korunması amacıyla yapıldığı gerekçesi davada kabul edilmemiştir. Şüphesiz bir azınlığın korunması burada olduğu gibi meşru bir amaç oluşturabilir. Ancak tartışmalı düzenlemenin diğer üye devletin serbest dolaşım hakkından istifade eden Almanca konuşan mensuplarına genişletilmesi bu amacın gerçekleşmesini tehlikeye sokmaz. ATAD sonuç olarak Almanca konuşan her iki sanığa Bozen'deki ceza yargılamasında Almanca konuşan İtalyan vatandaşları gibi Almanca kullanmalarına izin vermiştir. İç pazar çerçevesinde bu korumanın diğer üye devletlerin vatandaşlarına da genişletilmesi mümkün olmalıdır; ATAD bu meyanda azınlıkları koruma hakkının genişletilmesinin üye devletler bakımından uygulama ve mali anlamda kayda değer bir yük getirmediğine işaret etmiştir.

Başka bir davada Bozen'de faaliyet gösteren bir bankanın uygulaması uyumsuzluk nedeni oluşturmuştur. Söz konusu banka personel istihdamını, özerk statüye sahip Bozen'den iki dilliliği tevsik eden diploma alınmasına bağlamıştır. Ana dili Almanca olan İtalyan vatandaşı Roman Angonese Avusturya'da eğitim yapmıştır. Her iki dili de mükemmel şekilde bilmesine rağmen, Bozen'den alınmış bir diplomaya sahip değildir. ATAD bankanın uygulamasının işçilerin eşit muamele edilmesi prensibini ihlâl ettiğini kabul etmiştir (AT Ant. md. 48). İstihdam esnasında dil bilgisi ve bunun tevsikini istemek meşru olmakla beraber, sadece Bozen hükümeti tarafından düzenlenen belgelere güvenmenin savunulması mümkün değildir. Kişilerin serbest dolaştığı bir iç pazarda dil bilgisinin diğer üye devletlerden yahut İtalya'nın diğer bölgelerinden alınan belgelerle kanıtlanması mümkün olmalıdır⁵³. ATAD'ın bu kararında azınlık haklarının korunmasına matuf iki dillilik prensibinin iç pazara uygun bir formüle dönüştürüldüğü görülmektedir.

Azınlıkları koruma hakkına istinaden AB yurttaşlarının Almanca'yı yargılama dili olarak kullanma hakkından mahrum edilmesi ve azınlık hakkı koruması olarak öngörülen iki dillilik prensibine istinaden yine Bozen dışında verilen dil belgelerinin tanınmaması girişimleri başarısız olmuştur. Temel hak korumasının bir parçası olarak azınlıkların korunması başka bir eşdeğer temel hak karşısında geri çekilebilir. Schmidberg davasında Avusturya mercileri tarafından verilen gösteri izni Topluluk hukuku bakımından malların serbest dolaşım özgürlüğünün geçici olarak kullanılmamasına yol açmış olsa da itiraz konusu olarak kabul görmemiştir⁵⁴.

⁵³ EuGH, Rs. C-281/98 – Angonese, EuGHE 2000, I-4139, s. 44

⁵⁴ EuGH, Rs. C-112/00, Schmidberger, EuGHE 2003, I-5659, Rn.71

ATAD temel hak korumasının Topluluk hukukuna göre malların serbest dolaşımı gibi anlaşma ile temin edilen temel özgürlüklerden doğan yükümlülükleri sınırlandırabileceğini tespit etmiştir. Temel özgürlük ve temel hak arasındaki rekabet Omega Spielhallen davasında hizmet edimi serbestisi çerçevesinde teyit olmuştur⁵⁵. ATAD, hizmet edimi özgürlüğü pratikte ortadan kaldırılmış olsa da "Laserdroms"un⁵⁶ Alman merciler tarafından yasaklanmasını Topluluk hukukuna uygun bulmuştur. Sözkonusu oyun türünün yasaklanması yerine daha yumuşak bir yaptırımın bulunmaması nedeniyle insan onurunun korunmasına ilişkin temel hak korumasına öncelik verilmiştir. Topluluk temel hak koruması ulusal önlem ölçülülük prensibine uygunsa AB temel özgürlüğünün sınırlandırılmasını haklı kabul edebilmektedir.

SONUÇ

Azınlıkların korunması AB birincil hukuku, özellikle Lizbon Sözleşmesi ışığında yazılı bir anayasa prensibi olarak kabul edilmektedir. Azınlıkların korunması bu özelliği ile Topluluk müktesebatının bir parçasıdır. Azınlık korumasının kapsamı, anlamı AİHK, Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi, üye devletlerin ortak anayasa gelenekleri ve AB Temel Haklar Şartı ışığında tespit edilecektir. Azınlık hakları korumasında grup hakları değil azınlıklara mensup birey hakları korunmaktadır.

Azınlıkların korunması objektif bir strüktür prensibi olarak bir taraftan yeni devletlerin AB'ye katılmasında, diğer taraftan da mevcut üye devletler bakımından homojenlik gerekliliği olarak etki göstermektedir. Bir üye devletin ortak azınlık standardını ağır ve sürekli ihlâli durumunda yaptırım prosedürünün işletilmesi mümkündür. AB seviyesinde şu anda ne ölçüde önleyici bir denetimin mümkün olduğu tartışmalıdır. Azınlıkların korunması Topluluk temel hak korumasının bir parçasıdır. Bu sübjektif fonksiyonu ile azınlık haklarına riayet AB tasarruflarının kabul ve uygulamasında ölçü oluşturmakta ve üye devletler tarafından iç pazar temel özgürlüklerinin sınırlandırılmasında esas alınmaktadır. Sübjektif azınlık hakları şüphesiz iç pazar bakımından önemli ulusal önlemlerin dayanağını oluşturmaktadır. Azınlıkların korunmasına ilişkin olarak kabul edilen çerçeve normlar AB seviyesinde ve ulusal seviyede mahkeme kararlarına yön vermektedir.

KAYNAKÇA

Callies, Christian - Kingreen, Thorsten 'Artikel 6', Callies/Ruffort (eds.), *Kommentar zum EU-Vertrag und EG-Vertrag*, 3. Basım, 2007

Friberg, Erik - Hofmann, Reiner 'The Enlarged EU and the Council of Europe: Transfer of Standards and the Quest for Future Cooperation', Gabriel N. Toggenburg (ed.), *Minority Protection and the Enlarged European Union: The Way Forward*, (Bozen: Bolzano 2004).

⁵⁵ EuGH, Rs. C-36/02-Omega Spielhallen-und automatenaufstellungs-GmbH/Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn, EuGHE 2004, I-9609, s. 35

⁵⁶ Laserdroms insanların hedef alınarak lazer ışınıyla oyun olarak vurulması oyunudur.

- Frowein, Jochen A. - Bank, Roland 'The Effect of Member States Declaration Defining "National Minorities" upon Signature or Ratification of the Council of Europe's Framework Convention', *ZaöRV* 59, 1999.
- Frowein, Jochen A. - Oreja, Marcelino 'Österreich-Bericht für 14 Mitgliedstaaten der Europäischen Union', *EuGRZ* 2000, 8.9.2000
- Hilpold, Peter 'Minderheiten im Unionsrecht', *Archiv des Völkerrechts*, Bd.39 (2001)
- Hoffmeister, Frank 'Legal Aspects of the Cyprus Problem-Annan Plan and EU Accession', *Zeitschrift für Politikwissenschaften* 2006
- Hoffmann, Rainer 'National Minorities and European Community Law', *Baltic Yearbook of International Law*, Cilt 2, 2002
- Hummer, Waldemar - Obwexer, Walter 'Die Verhängung der "EU-Sanktionen" und der mögliche Ausstieg aus ihnen', *ZÖR* 55, 2000
- Klein, Eckart 'Überlegungen zum Schutz von Minderheiten und Volksgruppen im Rahmen der Europäischen Union', Ulrich Beyerlin (ed.) *Recht zwischen Umbruch und Bewahrung*, Festschrift für Rudolf Bernhardt, 1211 (1217). (Heidelberg: 1995)
- Medda-Windischer, Roberta 'The European Court of Human Rights and Minority Rights', *Journal of European Integration*, Cilt: 25, No: 3, Eylül 2003,
- Medda-Windischer, Roberta 'The Jurisprudence of the European Court of Human Rights', *European Yearbook of Minority Issues*, Cilt.4, 2204/6, Leiden/Boston 2006
- Poggeschi, Giovanni 'Language Rights and Duties in Domestic and European Courts', *European Integration*, Cilt. 25, No: 3, 2003, s. 207
- Schorkopf, Frank *Homogenität in der Europäischen Union – Ausgestaltung und Gewährleistung durch Artikel 6 Abs. 1 und Artikel 7 EUV* (Berlin: Duncker and Humblot, 2000).
- Schorkopf, Frank 'Die Maßnahmen der XIV EU Mitgliedstaaten gegen Österreich', Heidelberg 2002, s. 53-57
- Toggenburg, Gabriel N. 'Minority Protection in a Supranational Context: Limitations and Opportunities', G.Toggenburg (Hrsg.), *Minority Protection and the Enlarged European Union: The Way Forward*, (Bozen: Bolzano, 2004)
- von Bogdandy, Armin 'Die europäische Union und das Völkerrecht kultureller Vielfalt Aspekte einer wunderbaren Freundschaft', *European Diversity and Autonomy Papers* (EDAP) 1/2007, s. 1-64
- Zervakis, Peter A. 'Die Europäische Perspektive für das geteilte Zypern: Eine neue Chance zur Lösung des Zypern-Problems?', *Zeitschrift für Politikwissenschaften*, 2004